

Valsts pētījumu programmas
“Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projekta
“Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas
starp pētniecību un sabiedrību” Nr.VPP-IZM-2018/1-0022

Pārskats # 4

Latvijas Nacionālās bibliotēkas resursi skolotāju darbā

Tekstu sagatavoja: PhD, pētniece Linda Veliverronena, Mg.sc.soc., zinātniskā asistente Ilze Grīnfelde un Dr.oec. Agita Līviņa, Vidzemes Augstskolas Sociālo, ekonomisko un humanitāro pētījumu institūts.

Valmiera, 2021

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads	3
Pētījuma metode	4
Rezultātu analīze	5
LNB resursu lietošana un vispārizglītojošo skolu skolotāju informētība par tiem	5
Skolotājiem lietderīgi metodoloģiskie materiāli mācību procesa atbalstam	6
Mūsdienu skolēnam piesaistošs uzdevumu formāts.	8
Vēsturē balstīto sagatavoto uzdevumu novērtējums	9
LNB pētījumu pielietojamības potenciāls vidusskolu mācību programmās	10
Secinājumi un priekšlikumi.	12

Raksturvārdi: digitālie resursi, skolotāji, Latvijas Nacionālā bibliotēka; resursu pielietojamība, mācību saturs, bibliotēkas pieejamība.

IEVADS

Bibliotēkas ir publiskas institūcijas, kuru darbība tiek nodrošināta pateicoties sabiedriskajam finansējumam. Latvijas Nacionālā bibliotēka (turpmāk tekstā LNB) pilda ne vien bibliotēkas, bet arī zinātniskas institūcijas funkcijas, līdz ar to ir būtiski, lai ne vien bibliotēkas pakalpojumi būtu vajadzīgi dažādām sabiedrības mērķa grupām, bet arī, lai īstenotie pētījumi būtu izmantojami un lietderīgi.

Bibliotēkas izsenis ir spēlējušas nozīmīgu lomu izglītības procesos. Vairākas no bibliotēku mērķa grupām ir saistītas ar izglītību – skolēni, studenti, skolotāji, augstskolu mācībspēki. Īpaši nozīmīgi ir skolotāji un ne tikai kā svarīga LNB mērķa grupa, bet arī kā sadarbības partneris, jo skola un skolotājs ne tikai lieto un aprobē LNB resursus mācību darbā, bet arī zināmā mērā ietekmē vai skolēni tiks iepazīstināti ar LNB kā nacionāli nozīmīgu institūciju.

Šī pētījuma mērķis ir **izpētīt skolotāju, kas ir viena no galvenajām LNB mērķa grupām, viedokli par LNB kā resursu skolotāja darbā, tai skaitā arī LNB pētījuma tēmu izmantojamību skolās.** Šajā pētījumā netiek skatīti visi LNB kā zinātniskas institūcijas veiktie pētījumi, bet gan projektā „Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību” īstenotie.

Sirsnīgs paldies pētījuma dalībniekiem – Vidzemes vispārizglītojošo skolu skolotājiem, kas atvēlēja laiku sarunām tik saspringtajā Covid-19 pandēmijas laikā un UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas tīklu vasaras skolas 2019 dalībniekiem!

PĒTĪJUMA METODE

Datu ievākšanai tika izmantota kvalitatīvā pētījuma metode – **daļēji strukturētas intervijas**, kas notika laika posmā no 2020.gada martam līdz jūnijam, kuras organizēja un vadīja pētnieces L.Veliveronena un Ilze Grīnfelde. Visas intervijas notika klātienē un ilga vidēji no 30 minūtēm līdz 1 stundai. Pētījuma dalībnieki – vispārējās izglītības skolu skolotāji Vidzemē.

Interviju laikā tika uzdoti jautājumi par vairākām tēmām: skolotāju informētība par LNB un tajā pieejamajiem resursiem; pieredze par skolēniem saistošu mācību saturu un formu; saturu, ko skolotāji izmanto stundu sagatavošanā un kādi būtu lietderīgi palīgmateriāli; LNB pētījumu tēmu pielietojamība mācību priekšmetu apgūvē. Sarunas laikā skolotāji tika iepazīstināti ar LNB pētījumu tēmām, un izteica viedokli par konkrēto pētījumu pielietojamību, balstoties uz pētījumu kopsavilkumu un raksturvārdiem.

Dalībai pētījumā tika uzrunāti skolotāji, kuru mācību priekšmetiem apgūvē LNB resursi varētu būt vairāk saistoši – latviešu valodas un literatūras, vēstures, kā arī sociālo zinību skolotāji. Vairāki no informantiem paralēli skolotāja darbam, ir arī atbildīgi par mācību darba organizāciju savā skolā un/vai metodiskajā apvienībā. Kopumā pētījumā piedalījās 8 skolotāji. *6 no astoņiem informantiem skolotāja darba pieredze ilgāka kā 10 gadus. Trīs no 8 skolotājiem strādā ar pamatskolas skolēniem, pārējie vidusskolas vecuma grupā, vai arī strādā gan ar pamatskolas, gan vidusskolas klasēm.*

Visas intervijas tika pārrakstītas, un to teksts tika analizēts izmantojot satura analīzes metodi – interviju tekstos identificētas galvenās tēmas, kas norādīja uz skolēniem saistošu saturu un formātu, skolotāju informētībai un LNB pakalpojumu komunicēšana un uzlabošanas iespējas u.c. Aprakstot pētījuma rezultātus, ar dalībnieku piekrišanu, izmantoti citāti no intervijām. Aiz citāta iekavās norādītie burti ļauj identificēt kādu priekšmetu skolotājs māca, kā arī to vai strādā ar pamatskolas, vidusskolas vai abām klašu grupām. V – norāda uz vēsturi, LL – uz latviešu valodu un literatūru, savukārt Ps – pamatskola, Vs- vidusskola, PVs – pamatskola un vidusskola.

LNB pētījumu pielietojamība skolotāju darbā skolās tika pētīta arī praktiski piedāvājot skolotājiem LNB pētījumos sagatavotus uzdevumus. Pētnieki (Agita Līviņa, Juris Smaļinskis un Oskars Java) 2019. gada 27. jūnijā piedalījās UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas organizētajā vasaras tiklu skolā „Mazs solis cilvēkam, liels lēciens cilvēcei” pedagogiem, kura notika Jēkabpilī un darba sesijā piedalījās ap 30 pedagogu no dažādām Latvijas skolām, pārklājot visus reģionus, kā arī 4 skolēni, kurus skolotāji bija līdzī paņēmuši. Pētnieki skolotājiem bija sagatavojuši praktiskus darba uzdevumus balstītus LNB fundamentālos pētījumos, lai izmantojot novērošanas metodi pārliecinātos cik lielā mērā tie pedagogu skatījumā būtu izmantojami un integrējami skolu darbā.

Skolotāji tika sadalīti vairākās grupās un katra grupa saņēma uzdevumu - attēlu un tekstu ar dokumentārā mantojuma elementiem. Pēc uzdevuma izpildes, skolotāji izteica viedokli par šāda veida uzdevuma izmantošanu darbā ar skolēniem. Skolotāji izspēlēja 10 uzdevumus, kuri bija sagatavoti balstoties vēsturiskās izpētes materiālos:

1. Ēdienu receptes
2. Dzimtas koks
3. Laika zobs (Fotogrāfijas)
4. Literārais tūrisms Latvijā
5. Nozīmīgu kultūras darbinieku ceļojuma maršruta izveide Sēlijas vēsturiskajā novadā
6. Lasīt vecos rokrakstus
7. Atrodi 5 atšķirības un 5 līdzības starp Instagram un vecu fotoalbumu
8. Laika skala un vēsturiskie notikumi Brāļu draudzes vēsture
9. Senie darba rīki fotogrāfijās
10. Brāļu draudžu rokraksti¹

Pielikumā ir ieskats atsevišķu uzdevumu fragmentos.

REZULTĀTU ANALĪZE

Interviju dati aplūkoti vairākos tematiskos blokos un ietver informāciju par to, cik informēti skolotāji ir par LNB resursiem, kāda veida metodoloģiskos materiālus sava darba atbalstam skolotāji uzskata par lietderīgiem, kā arī kuras LNB pētījumu tēmas viņu skatījumā varētu tikt izmantotas mācību procesā skolās.

LNB resursu lietošana un vispārizglītojošo skolu skolotāju informētība par tiem

Vairāki intervijas jautājumi tika uzdoti ar mērķi izzināt cik informēti skolotāji jūtas par LNB piedāvātajiem pakalpojumiem un pieejamajiem resursiem. Lai gan pētījuma rezultāti nav vispārināmi, atbildes uz šiem jautājumiem arī zināmā mērā ļāva izdarīt secinājumus par to, cik dažāds ir LNB tēls skolotāju skatījumā. Daļa informantu LNB pakalpojumus un resursus joprojām asociē ar tradicionālu bibliotēkas darbu – klātienē pakalpojumiem, caur vietējo bibliotēku pasūtāmās grāmatas no LNB un atzīst, ka nelieto LNB digitālos resursus. Šeit jāpiebilst, ka šīs grupas informanti arī lielā mērā uzskata, ka LNB iegūstamais saturs pamatskolas un pat vidusskolas skolotāja ikdienas darbam ir pārāk „gudrs”, tātad norāda uz to, ka līdzšinējā komunikācija un LNB tēla pozicionējums daļai cilvēku izveidojis priekšstatu par LNB kā nepieejamu institūciju. Vairāki informanti atsauca uz skolēnu ierobežoto motivāciju mācīties, kas nozīmē, ka obligātās mācību programmas apguvei tiek veltīts viss mācību laiks un neatliek padziļinātai tēmu izpētei, kurai varētu tikt lietoti LNB resursi. Šeit gan jāpiebilst, ka, uz LNB veikto zinātnisko pētījumu bāzes, organizācija skolu auditorijai piedāvā dažādām vecuma grupām atbilstošus uzdevumus. Tātad intelektuāli šķietami nepieejamā bibliotēka praktiski piedāvā savos zinātniskajos pētījumos balstītu mācību saturu par dažādām tēmām pat sākumskolas skolēniem.

¹ Visu uzdevumu pilnie apraksti pieejami šeit: <https://drive.google.com/drive/folders/1uc3v4wrSfGrJ2FZHJhcxcv-trBCojmZiG>

Neskatoties uz to, ka daļa informantu nav informēti par LNB piedāvātajām digitālajām iespējām, skolotāji kopumā uzskata, ka ir pietiekoši informēti par LNB iespējām vai arī, ka, ja būtu nepieciešamība pēc informācijas, tad zinātu, kur to iegūt. Tikai viens no informantiem uzskata, ka LNB varētu skolotājus aktīvāk informēt par iespējām vai nu sūtot informāciju uz skolu vai uz metodiskajām apvienībām (konkrētais informants ikdienā mācību darbam izmanto ļoti plašu brīvpieejas interneta resursu loku, bet ne LNB).

Kopumā interviju rezultāti liecina, ka institūcijai būtu jāstiprina LNB kā mūsdienīgas organizācijas tēls, kas piedāvā pakalpojumus digitālajā vidē, kā arī jālauž stereotipi par LNB kā intelektuāli nepieejamu organizāciju, kuras resursi piemēroti specifiskām profesionāļu grupām, tādām kā studenti, zinātnieki.

Skolotājiem lietderīgi metodoloģiskie materiāli mācību procesa atbalstam

“Manam mācīšanas stilam neatbilst neviena mācību grāmata” (LL Vs)

Intervijas liecina, ka neatkarīgi no mācību priekšmeta, vairākums skolotāju darba vajadzībām dažādu uzdevumu un citu **mācību aktivitāšu saturu visbiežāk rada paši**. Neskatoties uz to, ka internetā bez maksas pieejami resursi ar plašu jau gatavu uzdevumu klāstu un skolas nereti abonē tādus resursus kā uzdevumi.lv, tie ir drīzāk reti gadījumi, kad skolotājs izmanto jau gatavu uzdevumu. Tas skaidrojams gan ar katra skolotāja unikālo darba stilu, gan dažādiem skolēnu zināšanu līmeņiem, gan arī dažādu novirzienu klasēm, kur katrai specializācijai mācību programma jāpielāgo, gan faktu, ka skolotājiem raksturīga vairāk vai mazāk elastīgāka pieeja obligātās mācību programmas interpretācijai.

“Strādājot ar 9 klasi, man bija ļoti būtiski iet kā zirgam ar klapēm - viss beigsies ar eksāmenu.” (LL Ps)

Skolotāju biežāk pieminētie resursi, bez mācību grāmatām, kas ikdienā tiek lietoti gatavojoties stundām (prezentāciju/stāstījuma saturs, uzdevumi u.c.) ir uzdevumi.lv; skolassoma.lv; Fonda Viegli mājas lapa; 3td.lv bibliotēka; autoru mājas lapas; citi brīvpieejas resursi, kuros pieejams vizuālais saturs; caur meklētājiem atrodamas brīvpieejas grāmatas un vārdnīcas; Latvijas Nacionālā Kino centra resursi, teātris zip, LTV raidījums Adreses; kulturaskanons.lv; satori.lv; skola 2030, Latviešu valodas aģentūras metodiskie materiāli u.c. Vairāki skolotāji arī atsaucas uz mērķtiecīgi veidotām personiskajām bibliotēkām, kurās atrodams viss darbam nepieciešamais. Viens no informantiem arī saņēmis LNB sagatavoto mācību materiālu skolotājiem.

Kopumā skolotāji uzskata, ka digitālu brīvpieejas resursu ir pietiekoši daudz un galvenais šķērslis, kas kavē to izmantošanu ir laika patēriņš, kā arī vairāki no informantiem par ierobežojošu faktoru, kādēļ neizmanto vairāk resursu stundu gatavošanā, atsaucas uz skolēnu zemo motivāciju un atdevi mācību procesā.

Tai pat laikā skolotāji atzīst, ka gatavi, viņu vajadzībām atbilstoši metodoloģiskie materiāli būtiski atvieglotu darbu. Viedokļi dalās, kāda veida metodoloģiskie materiāli būtu lietderīgi: (1) Daļa skolotāju

labprāt izmantotu jau gatavus uzdevumus, ja tie atbilstu viņu prasībām¹; (2) daļa informantu negaida gatavus uzdevumus, bet gan *uzdevumu idejas, teksta fragmentus, metodoloģijas ierosmes u.c. uz kurām balstoties paši varētu attīstīt uzdevumus atbilstoši vajadzībai*.

Viens no informantiem norāda, ka skolēnu uzvedība un uztvere mainās tik strauji, ka pirms 5 – 10 gadiem veidoti uzdevumi (piem. mācību grāmatās atrodamie) šobrīd ir novecojuši un vairs nav izmantojami, līdz ar to ir nepārtraukta vajadzība pēc jauniem materiāliem, uzdevumiem, uzdevumu atjaunošanas.

Vairākums skolotāji uzdevumus gatavo bieži un/vai regulāri, un tas aizņem ļoti daudz laika. Viņiem laika gaitā izveidojušies savi informācijas meklēšanas paradumi, kā arī zināma skepse par jau gatavu uzdevumu izmantošanu tos nepielāgojot savām vajadzībām, un tamdēļ laika trūkuma dēļ jauni metodiskie mācību materiāli ar jau gataviem uzdevumiem (vai metodiskie materiāli vispār), pat ja tiek elektroniski atsūtīti, ne vienmēr tiek apskatīti un izmantoti, pat ja būtu lietderīgi konkrētā skolotāja vajadzībām. Šie nostiprinājušies informācijas meklēšanas paradumi norāda, ka, šī brīža apstākļos, pat piedāvājot skolotājam augstvērtīgu un vajadzībām atbilstošu saturu, ir ļoti liela iespēja, ka skolotājs tos neizmantos. Līdz ar to ir jādomā par veidu, kā padarīt LNB par platformu, par kuru skolotāji zina, ka tajā atradīs daudz, savām vajadzībām piemērotu resursu un paši tur meklēs informāciju – platformu, kurā skolotāji paši meklē un ērti atrod informāciju nevis resursu radītāju, kas dažkārt atsūta metodoloģiskos materiālus, kurus ērti steidzīgajā dienas ritmā pat nepamanīt.

¹ Šeit gan jāatceras, kas skolotāju individuālie darbi stili un grupu vajadzības ir pietiekoši daudzveidīgi, lai būtu sarežģīti nodrošināt jau gatavus materiālus, kas noderīgi vairākiem skolotājiem.

Mūsdienu skolēnam piesaistošs uzdevumu formāts

Vairāki skolotāji atzīst, ka nespēj izsekot līdz skolēnu uztveres izmaiņām un attiecīgi sagatavot uzdevumus², kas vienlaikus gan sasniegtu mācību mērķi, gan arī būtu piesaistoši, tāpēc sagatavotie uzdevumi nereti tiek pārbaudīti uz attiecīgās vecuma grupas bērnu pirms tiek izmantoti skolēniem klasē.

Kvalitatīvi sagatavota uzdevuma kritēriji, formāts un satura nianse atšķiras no satura mērķa, skolēnu grupas vajadzībām un motivācijas. Skolotāju uzskatā nav tāds universāls „piemērots uzdevums”.

Runājot par skolēnu auditorijai piesaistošiem uzdevumiem, skolotāji bieži atsaucas uz **spēles tipa uzdevumiem, kuros nereti ir vairākas grūtības pakāpes, interaktīviem elementiem, vizuālā materiāla klātbūtni, humoru, negaidītu un radošu atrisinājumu**. Uzdevums jāveido, lai **izslēgtu iespēju skolniekiem atbildi pārņemt** no digitālajiem resursiem un iespēju robežās **atrisinājumam ir jāparedz iespēja dot elastīgu atbildi** nevis jāpieprasa viens pareizais atbildes variants. Skolotāji bieži kombinē dažādus resursus uzdevuma veidošanā – video, teksta, vizuālos. Satura ziņā skolotāji norāda ka, **jo senāks laika periods, jo mazāka mūsdienu skolēna interese par konkrēto tēmu**. Attiecīgi no skolotāja puses nepieciešamas lielākas pūles, lai raisītu skolēnos motivāciju iedziļināties konkrētajā tēmā. Bieži skolotāji praktizē „toreiz un tagad” principu uzdevumu definēšanā, citi plaši izmantoti principi ir salīdzināšana, vārdu / jēdzienu u.c. savietošana. Viens no vēstures skolotājiem arī norāda, ka izaicinājums nereti ir tas, ka skolēnam saistošākie šķiet nesvarīgi fakti, bet tai pat laikā uzdevuma **mērķis ir sniegt plašāku ieskatu par notiku procesiem un ļaut saskatīt cēloņus – sekas kopsakarības**. Tāpat skolotājam jādomā par **daudzveidīgām pieejām darba uzdevumu definēšanā**, lai skolēnam nekļūst garlaicīgi pildot viena un tā paša tipa uzdevumus.

Ņemot vērā iepriekšminēto, cik daudzveidīgas ir grupas ar kurām skolotāji strādā, kā arī skolotāju individuālos darba stilus, un uzdevumu mērķus, noprotams, ka lielāka pievienotā vērtība būtu **metodiskajiem materiālam, kas ērti pielāgojams** skolotāju dažādiem darba stiliem un skolēnu grupu vajadzībām nevis līdz detaļām izstrādātiem jau konkrētiem darba uzdevumiem. Jāpiebilst, ka no 2020./2021.mācību gada plānotā kompetenču pieejā balstītā skolu programma vairāk atļaus skolotājam būt elastīgākam metodēs kā sasniegt mācību mērķus, turklāt tā akceptē piemēram, ka literatūrā skolēns apgūst mazāk darbus, bet padziļināti – līdz ar to atbilstošu LNB pētījumu rezultātu integrācijai vispārīgā skolu programmu saturā potenciāli ir plašākas iespējas kā agrāk.

² Saskaņā ar OECD datiem, 2018.gadā Latvijā skolotāju vidējais vecums bija 48 gadi, kas arī iespējams apgrūtina pielāgošanos auditorijas uztverei. Statistika pieejama: https://www.oecd.org/education/talis/TALIS2018_CN_LVA_lv.pdf

Vēsturē balstīto sagatavoto uzdevumu novērtējums

Šī pētījuma posma secinājumi sakrīt ar interviju rezultātiem, proti, kopumā skolotāji atzina, ka labprāt izmantotu jau gatavus uzdevumus, ja kāds tos jau ir sagatavojis. Mācību stundās, kurās varētu lietot šādus sagatavotos uzdevumus variēja: **vēstures, dabas zinību, ģeogrāfijas, literatūras, klases stunda.**

Vērojot skolotājus darbībā darba sesijā Jēkabpilī, var secināt, ka lielākā daļa skolotāju labprāt un aizrautīgi pildīja pētnieku sagatavotos uzdevumus, bet atsevišķi skolotāji tajos nebija ieinteresēti. Paši skolotāji izpildīja uzdevumus un pēc tam novērtēja, ka to izpilde sekmē **šādas prasmes un zināšanas**: izpratnes veidošana par vēsturisko notikumu hronoloģiju, darbs ar informāciju un kartēm, izziņas prasmi, Latvijas ģeogrāfiju, rakstnieku dzīvesgājumu, rakstu valodas izmaiņas, ēdienu gatavošanas paņēmieni izmaiņas, pārtikas produktu nosaukumu izmaiņas, seno darbarīku un instrumentu atpazīšana un to pielietojums.

Pēc uzdevuma Nozīmīgu kultūras darbinieku ceļojuma maršruta izveide Sēlijas vēsturiskajā novadā izpildes skolotāji atzina, ka tas ir labs veids, kā mācīt **skolēniem pašiem plānot ekskursijas maršrutu**, kā arī pēc tam to īstenojot iegūt brauciena laikā papildu zināšanas par kultūras darbinieku personībām, viņu darbiem un Latvijas vietām. Uzdevuma pilnvērtīgai veikšanai ir nepieciešams ilgāks laiks.

Uzdevuma **Literārais tūrisms** izpilde notika sekmīgi, tika sagatavotas darba lapas (ar izveidotu karti, rakstnieku darbiem) un uzdevums tika novērtēts kā aizraujošs, kurš iekļauj **izziņas, pētīšanas, mākslas metodes**. Un tā izpildes gaitā **var apgūt**: latviešu rakstnieku, dzejnieku dzīvesstāstus, sarakstīto darbu nosaukumus, ieskatīties saturā un apgūt Latvijas ģeogrāfiju, atrasto informāciju atliekot kartē. Vienlaikus daži dalībnieki novērtēja, ka uzdevums ir ļoti apjomīgs un sarežģīts, bet saistošs.

Jāatzīst, ka atsevišķu uzdevumu izpilde **prasīja piepūli**, jo darbnīcā piedalījās dažādu mācību priekšmetu skolotāji, bet tajā pat laikā tieši **sarežģītākie uzdevumi piedeva asumu komandai**, lai nonāktu līdz risinājumam. Izteikti tas bija uzdevumos:

Laika skala un vēsturiskie notikumi, to sakārtošana hronoloģiskā secībā prasīja vēstures kā sistēmas izpratni kopskatā nevis kādu konkrētu laika periodu. Uzdevums prasīja piepūli, lai vēstures notikumus sakārtotu hronoloģiski, atzinīgi tika novērtēts vēsturisko notikumu saturs.

Senie darba rīki fotogrāfijās – to atpazīšana bija sarežģīta, jo attīstoties tehnoloģiskiem uzlabojumiem, darba rīki ir strauji manījušies, kā arī vajadzība pēc tiem. Ieteikums šajā uzdevumā bija iekļaut papildinājumu ar kādiem instrumentiem mūsdienās tiek veikta nepieciešamā darbība vai kas to aizstāj, kā arī ierosinājums sagatavot video par seno instrumentu lietošanu un ievietot Youtube platformā.

Seno rokrakstu lasīšanas uzdevums tika novērtēts kā interesants un pamudinošs, lai mācītos veco druku lasīt. Uzdevuma izpildē tika uzsvērtā komandas prasme un kopdarbs, lai atšifrētu rakstīto. Kā arī tika novērtēts izvēlētais teksts saturiski par jēgu un tā nozīmi un dzīves vērtībām, kas gadu gaitā nemainās. Ieteikums no skolotājiem šo pārvērst par „Vēsturisko detektīvu”.

Uzdevums izdomā **5 atšķirības starp klasisku fotoalbumu un mūsdienu sociālo mediju Instagram**, nemaz nebija tik viegls kā sākotnēji dalībniekiem šķita. Uzdevuma izpildes novērojuma gaitā redzējām, ka grūti ir atrast atšķirīgo bez pamudinājuma. Skolotāji pozitīvi norādīja, ka uzdevuma izpilde **raisīja diskusiju** dalībnieku starpā. Uzdevums lika domāt par publisko un privāto telpu, par kultūras mantojuma ilgtspēju. Atsevišķi dalībnieki salīdzinājumu veica uz izdomāta priekšstata par Instagram, jo to nebija lietojuši.

Uzdevumi bija sastādīti tā, lai izmantotu tiešsaistes resursus, varētu meklēt vajadzīgo informāciju, kā arī izmantot tehnoloģiju piedāvātās iespējas, atrastos/izvēlētos objektus un vietas atliktu kartē. Taču tehnoloģiju piedāvātās iespējas tika izmantotas salīdzinoši maz. Jāatzīmē gan, ka šī darbnīca skolotājiem notika pirms Covid 19 pandēmijas 2019.gada jūnijā, kad digitālās prasmes iespējams bija vājākas pedagogiem.

Skolotāji atzina, ka skolēnu komandām atsevišķu uzdevumu izpildei būtu vajadzīgs ilgāks laiks kā 20 minūtes. Tomēr jāatzīmē, ka uzdevumus testēja, galvenokārt, skolotāji, līdz ar to uzdevumu izpilde un to uztvere skolēnu grupā var atšķirties. Tajā pat laikā skolotāji ir pieredzējuši darbā ar skolēniem un var daļēji paredzēt skolēnu rīcību.

LNB pētījumu pielietojamības potenciāls vidusskolu mācību programmās

Intervijas noslēguma daļā skolotāji tika iepazīstināti ar vairākiem desmitiem pētījumu tēmu, kuri tiek īstenoti projektā „Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību” un tika lūgts viedokli par šo pētījumu pielietojamību.

Komentējot LNB piedāvātos pētījumu tematus skolotāji ir vienisprātis: (1) LNB pētījumos radītās zināšanas izmantojamas tikai vidusskolas līmenī; (2) Nospiedošs vairākums no pētījumiem informantu uzskatā drīzāk saistāms ar skolēnu individuāliem pētījumiem, projektu darbu, kā arī ar padziļināta novirziena programmām nevis obligātās mācību programmas apguvi; (3) Vairākas pētījumu tēmas informanti raksturo kā interesantas (piemēram, Brāļu draudžu kustība), tai pat laikā norādot, ka šai tēmai programmā atvēlēts ļoti neliels stundu skaits, līdz ar to padziļinātai temata izpētei nav iespējas jeb arī norāda, ka par konkrēto tēmu jau pieejams kvalitatīvs izziņas materiāls.

Kā jau iepriekš minēts, atšķiras skolotāju darba stili, arī tajā aspektā cik strikti skolotāji pieturas pie programmas. Ne vienmēr redzama saikne, ka tie skolotāji, kas vairāk atļaujas interpretēt mācību programmas prasības, arī saskata vairāk iespējas LNB pētījuma tematu integrēšanā nu pamatprogrammā vai padziļināta novirziena programmās.

Komentējot projektā DMS iekļautās **pētījumu tēmas**, skolotājiem vislielāko interesi raisa divi pētījumi, kurus raksturo šādi raksturvārdi:

- Cenzūra, aizliegtā literatūra, sociālā opozīcija, pretpadomju informācija, padomju okupācija, nacistiskā okupācija
- Latviešu 20. gs. dzeja. Konceptuālās metaforas teorija. Teksta statistiskā analīze. Digitālās humanitārās zinātnes

Šīm tēmām skolotāju ieskatā būtu vērts veidot metodiskos mācību materiālus³, jo tās cieši saistītas ar mācību programmu, ir salīdzinoši nesenās un līdz ar to skolniekiem interesantākas. Komentējot cenzūras un aizliegtās literatūras tēmu, skolotāji īpaši uzsver, ka vairākiem mūsdienu jauniešu vispār nav saprotams cenzūras jēdziens kā tāds.

Arī abi pētījumi saistībā ar apgaismību un brāļu draudzēm vairākkārtēji tika pieminēti interviju laikā, it īpaši tamdēļ, ka brāļu draudžu centrs Latvijā ir Valmiera, un Vidzemes skolotājiem tas šķitis būtiski. Tai pat laikā skolotāji nenorāda uz informācijas trūkumu par šo tēmu vai nedod norādes, ka būtu nepieciešamība pēc metodiskajiem materiāliem, bet gan gluži pretēji - uzsver nelielo tēmai atvēlēto mācību stundu skaitu un to, ka jau pieejama literatūra. Pāris informanti norāda uz to pētījumu potenciālu, kuros ir daudz vizuālā materiāla, kā piemēram, pētījumā „Fotogrāfi, Latvijas fotogrāfijas vēsture, 20. gs. 1. puse”. Savukārt viens no informantiem par visinteresantāko tēmu uzskata „Lasīšanas vēsture, populārā lasāmviela”, kura noteikti būtu pārvēršama mācību metodiskajā materiālā.

Komentējot pētījumus informanti norāda uz iespējamo gala rezultātu, kas būtu skolotājam lietderīgs darbam: (1) apkopojošs kopsavilkums;⁴ (2) Metode, ko skolēni var izmantot pētnieciskajos darbos un/vai nodarbībās; (3) uzdevumu idejas. Ne tieši saistībā ar LNB pētījumu tēmām, bet no skolotājiem izskanēja arī citi ierosinājumi, kāda veida uzdevumi šobrīd trūkst un būtu lietderīgi skolotājam kā palīgmateriāls: (1) Uzdevumi, lai apgūtu morfoloģiju un sintaksi; (2) Teksta materiāli pamatprogrammas tēmām, kas adaptētas specifiskiem novirzieniem, piemēram, inženierzinātnēm (piem., par tiltu būvniecību Latvijā).

3 LNB izveidojusi mācību materiālu, kas balstīts pētījumā par cenzūru un aizliegto literatūru.

4 Kopsavilkums, jo īpaši aktuāls būtu tajās tēmās, kur šobrīd latviešu valodā pieejams maz vai nemaz informācijas. Piemēram, par 19. gadsimta latviešu literatūras pirmsākumiem, Otrā Pasaules kara laika literatūra (1940-1945)

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

- 1) LNB tēls skolotāju uzskatā nav viennozīmīgs – no mūsdienīgas digitālās bibliotēkas līdz tradicionālajai bibliotēkai, no atvērtas un aicinošas bibliotēkas līdz nepieejamai. Būtiski strādāt pie bibliotēkas tēla, kas arī ietekmē vai potenciālais bibliotēkas klients apsvērs domu izmantot LNB resursus informācijas meklēšanai.
- 2) Būtiski nodrošināt, ka LNB resursu lietotāji spēj sasaistīt bibliotēkas datu bāzes un citus resursus ar LNB, kas šobrīd ne vienmēr notiek, jo veiksmīga informācijas meklēšanas pieredze vienā LNB datu bāzē mudinās klientu izmantot arī citus LNB resursus, savukārt, ja klients nezina, ka informācijas avots ir LNB, šāda iespēja samazinās.
- 3) Pētījumu rezultāti rāda, ka skolotājiem ir interese par dažiem LNB pētījumiem, kas saskan ar mācību programmu. Skolotāji arī norāda uz vairākām aktuālām jomām, kur skolotāju uzskatā šobrīd informācijas trūkst, un būtu vēlamī pētījumi. LNB būtu jākomunicē ar mērķa grupām ne tikai informācija par pakalpojumiem, bet arī jāapzina mērķa grupu vajadzības attiecībā uz pētījumiem. Tas varētu stiprināt skolotāju uzskatu par LNB kā stabilu un daudzpusīgu partneri vispārējās izglītības iestādēm.
- 4) Skolotājiem ir nostiprinājušies stabili informācijas meklēšanas paradumi un LNB neietilpst to resursu starpā, kur primāri tiek meklēta informācija. Elektroniski atsūtītie metodoloģiskie materiāli ne vienmēr tiek apskatīti. LNB jāmeklē iespējas kā kļūt par metodoloģisko materiālu resursu, kuru skolotāji paši izvēlas apmeklēt dēļ satura kvalitātes un funkcionalitātes.
- 5) Skolotājam, līdzīgi kā daudziem citiem interneta lietotājiem, ir plašas alternatīvu brīvpieejas resursu iespējas, kas lietotājam draudzīgas un maz laika meklējumiem. Lai skolotājs izvēlētos informāciju meklēt LNB resursos, tai jābūt viegli atrodamai un ērti lietojamai.
- 6) Skolotāji darbnīcā testētie uzdevumi parādīja, ka LNB pētnieku fundamentālos pētījumu rezultātus, atsevišķus izvilkumus no tiem var sekmīgi izmantot skolu darbā, ja uzdevumu sagatavošanā notiek sadarbība starp pētnieku un radošu metodiķi. Svarīga ir sagatavoto (turpmāk sagatavoto) uzdevumu iekļaušana skolu lietotajās (abonētajās) izglītības platformās, piemēram, *uzdevumi.lv*.

Pielikums

Piemēri

Frgamenti no uzdevuma: **Laika skala un vēsturiskie notikumi „Brāļu draudzes vēsture”**

Uzdevums - salikt notikumus hronoloģiskā secībā, pieliekot notikumu pie gada skaitļa.

Daži teksti par notikumiem, kuri jāieliek laika skalā

Kaut arī darbība ir nelegāla, Vidzemē tiek minētas 55-57 hernhūtiešu darbības vietas. Mirst Magdalēna Elizabete fon Hallarte, tiek zaudēts Jērakalns. Apgabalos, kuros darbojās brāļu draudzes, lasītpratēju skaits pieauga no 0,5-0,6 līdz 80-88%. Tik daudz lasīt protošu zemnieku tolaik nebija gandrīz nekur citur Eiropā.

Cara Aleksandra I „žēlastības manifests” legalizē Brāļu draudzes darbību Baltijā – „klusā gājiena” beigas, sākas otrie „ziedu laiki”. Kustība aptvēra vairāk nekā 30 draudzes, bija uzcelti apmēram 100 saiešanas nami un dalībnieku skaits Vidzemē sasniedza 20 000 cilvēku

Laika skala

1739.	1742.	1743.	1750.	1770.	1776.	1817.	1834.	19.gs. 40.g.sāk.	1997.
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	------------------	-------

Uzdevums: Literārais tūrisms Latvijā

Literārais tūrisms ir tūrisma veids, kurā tūristi apceļo populāros literāros darbos aprakstītas vietas, vai vietas, kuras saistās ar rakstnieku mājām un dzīves vietām, vai arī apvieno abus iepriekšminētos iemeslus (*pārveidots, izmantojot <https://culturelab.com/2008/08/25/kas-ir-literarais-turisms/>*)

1. Nosaukt 10 latviešu rakstniekus, dzejniekus vai dramaturģus (gan klasiķi, gan mūsdienu autori). Izveidot karti un tajā atlikt vietas, kuras ir saistītas ar šiem autoriem.
2. Katrai vietai pievienot īsu aprakstu, kāpēc šī vieta ir iekļauta! Vienu citātu uzrakstīt.
3. Kura latviešu rakstnieka māja, kurā viņš dzīvoja skolas gados, tika nojaukta 2019. gada pavasarī, lai būvētu lielveikalu Lidl?
4. Kādas zināšanas un prasmes var apgūt šādā veidā? (pierakstīt uz lapas)

Vajadzīgs:

1 lielā papīra lapa, papīrs, flomasteri, atlants vai karte.